

LA LOCALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA A INCA. FACTORS I CARACTERÍSTIQUES

JOAN ESTRANY BERTÓS
GUILLEM VICENÇ XAMENA

1.- INTRODUCCIÓ

Un dels aspectes importants de l'ocupació humana de la superfície terrestre és la diversitat d'estructures espacials creades per diferents tipus de societats. Tradicionalment, els geògrafs pretenien explicar els esquemes de localització mitjançant referències als factors locals i regionals específics de la interacció de l'ésser humà amb el medi ambient, a l'estil ideogràfic que posa de relleu l'especificitat del lloc, una escola que predominà fins als anys 50. La cultura era vista com un fet que estava influït pel paisatge humà i que contribuïa al mode particular en què aquest es constituïa a diferents parts del món. Emperò, el sorgiment de l'enfocament nomotètic, associat amb la denominada revolució quantitativa i la reformulació de la geografia humana com a anàlisi locacional o ciència espacial, que denominaren durant el decenni dels 60 i els 70, viraren cap a interpretacions més universalistes, en les quals la importància del caràcter variable de la cultura tendia a ésser mitigada, quan no completament ignorada. El ressorgiment de la geografia cultural, en el decenni dels 80, en el context de la preocupació post-moderna, tornà a centrar la geografia humana en allò local i particular, la qual cosa tengué implicacions notables per a les teories suposadament universals, que constituïren els fonaments de l'anàlisi locacional durant un quart de segle (SMITH, 1994).

Aquest enfocament teòric ha de servir de prefaci per a un estudi locacional que, a més de tenir en compte la quantificació de les dades, intentarà explicar les especificitats econòmiques a Inca, on l'arrelament del comerç ha tengut un desenvolupament al llarg de la història.

1.1.- L'activitat comercial i la geografia

El comerç, l'intercanvi de béns, de productes i de serveis, és una activitat tan antiga com la mateixa subsistència. Ara bé, des d'un punt de vista radical, el comerç és la negació de l'autosubsistència; sense les activitats comercials cadascú es trobaria reduït a consumir només allò de què és capaç de proveir-se. Amb el desenvolupament i la tecnificació de les

activitats econòmiques, en general, aquest fet ha romàs essencialment inalterat; alhora que la capacitat productiva ha anat augmentant, ha crescut també la divisió del treball i la consegüent especialització regional i local, i les tècniques comercials han progressat a un ritme més accelerat encara, tot afavorint l'augment d'escala i de magnitud dels intercanvis comercials.

L'activitat comercial s'entén com aquella mediació entre producció i consum que és realitzada amb ànim de lucre per persones físiques o jurídiques i dirigida directament a posar a disposició dels consumidors finals béns i serveis de tota mena. Així mateix, la geografia comercial s'interessa sobretot per la localització, l'anàlisi i la definició del que s'anomenen àrees comercials, com aquells espais, de dimensions diverses i sempre de qualque manera urbans, en els quals els establiments comercials tenen una presència destacada, tant si es troben distribuïts independentment com si apareixen agrupats en un sol edifici o en un conjunt d'edificis d'urbanització regular. D'aquesta manera, àrea comercial és qualsevol concentració d'establiments comercials, en el sentit més ampli en què s'acaba de definir. Un dels conceptes clau en la definició d'una àrea comercial és la diversificació de l'oferta comercial i de serveis que s'hi concentren, que contrasta amb l'especialització dels establiments en concret. De tota manera cal assenyalar que també hi ha àrees comercials especialitzades, ja que no se sol trobar millor localització per a un establiment que la proximitat a un altre del mateix tipus, perquè en cas de saturació de l'un en treu benefici l'altre i els consumidors, en general, també tenen assegurat d'aquesta manera trobar una gamma del mateix producte o servei prou àmplia sense haver de fer grans desplaçaments (CARRERAS, 1994). Aquest és el cas dels establiments joiers que s'agrupen històricament al carrer de l'Argenteria, a l'antic call jueu de Ciutat, o el cas dels establiments de calçat-pell a la Via Sindicat.

1.2.- El comerç a Mallorca i a Inca

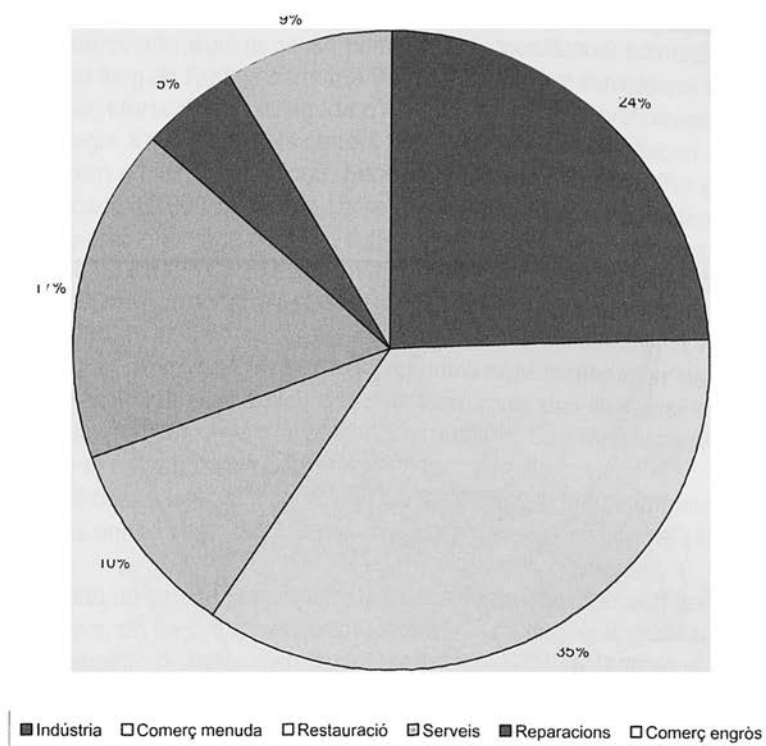
L'elevada terciarització de l'economia balear respon a una especialització molt forta en hostaleria i restaurants, i supera 3,4 vegades a la mitjana espanyola, mentre que als serveis comercials es dona una desespecialització productiva. Igualment, a l'estructura de l'ocupació es dona una tendència a la pèrdua de llocs de treball, tot i que encara és el segon subsector serveis pel que fa a ocupació i a la producció (REIG; PICAZO, 1998).

El 1990, el comerç ocupava 52.012 persones; un 26% dels treballadors del sector serveis i un 19% del total de la població activa ocupada. El cens comercial de 1989 presentava per a les Illes Balears un total de 17.994 establiments, el 77% dels quals es concentren a Mallorca.

La crisi econòmica que Inca patí durant el període 1988-1993 suposà una pèrdua de població només comparable amb la caiguda demogràfica que la pesta del 1652 provocà. L'entrada a la Mancomunitat des Raiguer i l'aplicació de l'Objectiu 2 del Fons Social Europeu per a regions en declivi industrial suposà la revitalització industrial i comercial d'Inca. Així, el comerç a la menuda ha crescut un 14% entre 1989 i l'any 2000.

2.- OBJECTIUS I METODOLOGIA

Tenint en compte la tradició comercial històrica, la concentració que suporta i l'especialització, el que es vol explicar de l'àrea comercial d'Inca és la seva localització, així com donar una visió global de les característiques de conjunt que ofereix.

Gràfic 1.- Distribució relativa de l'activitat comercial a Inca. Font IAE 2000.

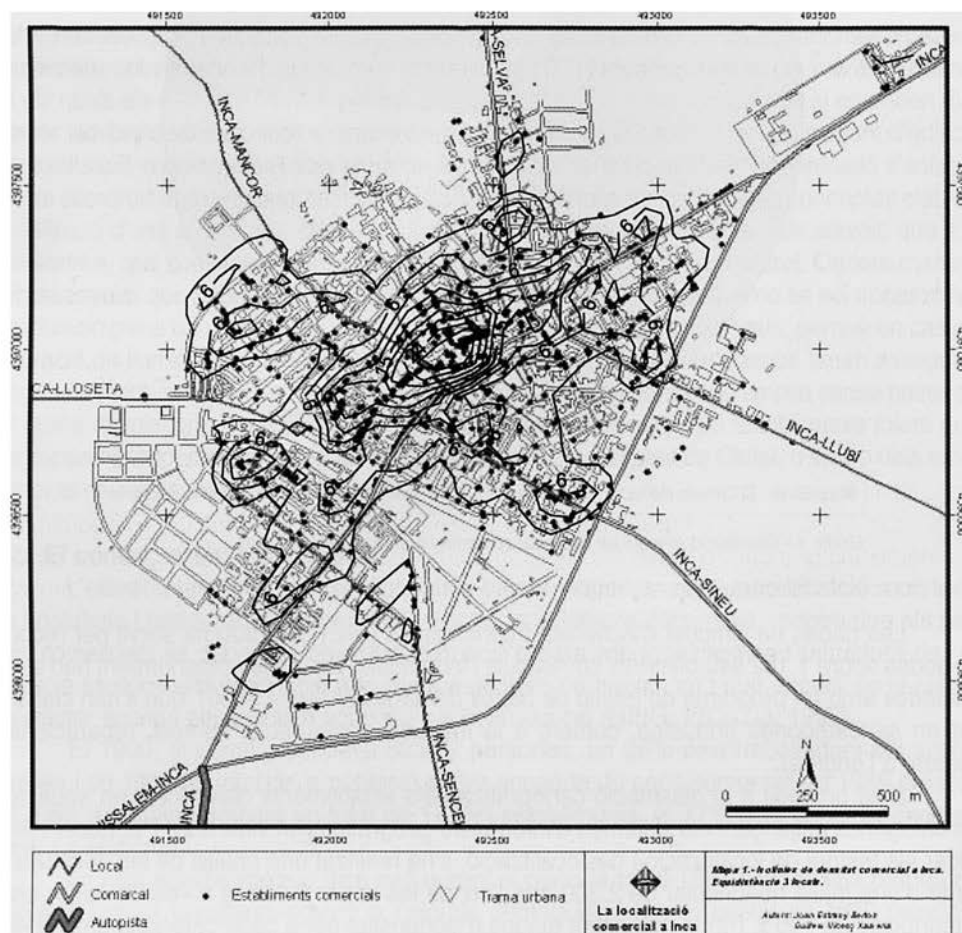
Les dades de l'Impost d'Activitats Econòmiques (IAE) del 2000 ha servit per recopilar dades sobre 1.162 establiments comercials i industrials, les quals posteriorment han estat tractades amb un programa de gestió de bases de dades (Access 2000), que s'han classificat en sis categories (indústria, comerç a la menuda, restauració, serveis, reparacions i comerç a l'engròs).

S'ha procedit a la plasmació cartogràfica dels establiments classificats en aquestes sis categories mitjançant els sistemes d'informació geogràfica (Arcview 3.2). Per poder identificar els factors de localització i deslocalització, s'ha realitzat una anàlisi de les densitats a partir d'una malla quadrícula de 2.300 m a l'eix de les x; per 2.000 m a l'eix de les y; amb quadrícules de 100 x 100 m, realitzant mapes d'isodensitat per a cada categoria amb el sistema d'interpolació-triangulació que proporciona el software Surfer 5.0.

Aquesta comunicació només és una primera aproximació a la localització comercial, ja que un estudi més a fons -necessari per planificar el futur comercial i urbanístic de la nostra ciutat- permetria conèixer i interpretar el centre de gravetat comercial al llarg del segle XX així com el comportament dels establiments industrials, els canvis demogràfics suscitats, l'evolució de les vies d'entrada principals i la problemàtica de les grans superfícies. En resum, el que es pretén és que el comerç inquer tengui un estudi preliminar on poder fonamentar

futures polítiques de planificació d'aquest sector tan important per a l'economia de la nostra ciutat.

3.- RESULTATS

3.1.- La localització de les activitats econòmiques a Inca

Abans d'analitzar els 1.162 establiments per categories, s'ha d'observar la distribució general de l'activitat econòmica a Inca.

A grans trets, cal advertir que Inca, com a centre de gravetat de l'eix Palma-Alcúdia i

de les comarques septentrionals de l'interior de Mallorca, ha provocat que la configuració de la xarxa viària i ferroviària sigui la causa primera de la localització comercial a Inca. En un primer moment, al llarg de l'antiga carretera Palma-Alcúdia que travessava Inca pels carrers de General Luque, Murta, Born i avinguda d'Alcúdia. En un segon moment, durant l'expansió urbana del segle XX a partir dels carrers i les avingudes que enllacen amb les carreteres que condueixen a Lluc, Llubí, Sineu, Sencelles, Lloseta i Mancor. Per això, la isodensitat 3 locals per cada 10.000 m² marca l'àrea d'influència bàsica de l'activitat econòmica a Inca en forma de creu orientada nord-est/sud-oest, amb la màxima concentració econòmica al casc antic, amb un extrem de 26 establiments comercials als voltants del carrer Major, dins una àrea de 40.000 m² que supera els 20 establiments comercials d'isodensitat (vegeu mapa 1).

Únicament se n'exclouen les barriades genuïnament residencials de sa Muntanyeta i St. Francesc (ambdues al casc antic); Crist Rei Nou, parts des Blanquer i de Son Amonda (totes tres a l'eixample). Finalment, el polígon industrial de Can Matzarí que, tot i estar urbanitzat, manca en bona part sense establir.

A partir del centre històric s'estableix una àrea d'influència delimitada per la isodensitat 6 establiments entre l'estació del tren i l'avinguda d'Alcúdia, remarcant les causes abans esmentades.

A la barriada de Crist Rei s'estableix una subàrea comercial delimitada per la isodensitat 6 establiments, on es conjuguen dos factors:

- a) l'estructuració de l'àrea al voltant de la carretera de Lloseta.
- b) la llunyania respecte a l'àrea comercial del centre històric i la barrera arquitectònica que suposa la línia ferroviària.

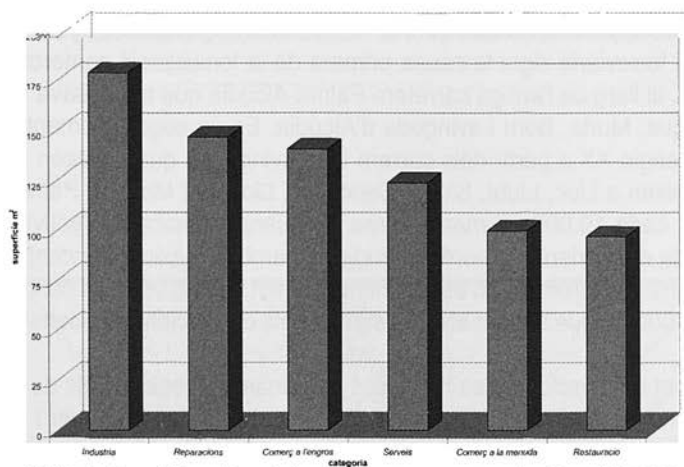
Les altres quatre subàrees comercials delimitades per la isodensitat 6 es configuren pel mateix factor (connexió amb les carreteres aprofitant l'accessibilitat i freqüència de pas dels potencials clients). Són els finals de les avingudes de Lluc, d'Alcúdia, Reis Catòlics i Gran Via Colom.

Finalment destaca una altra àrea d'isodensitat 6 a es Blanquer, en aquest cas de caràcter eminentment industrial, amb una casuística geogràfica determinada per ser zona inundable del torrent de Cantabou, fet que delimita els usos residencials i que abarateix el cost del sòl urbà, factors ideals per a l'establiment industrial.

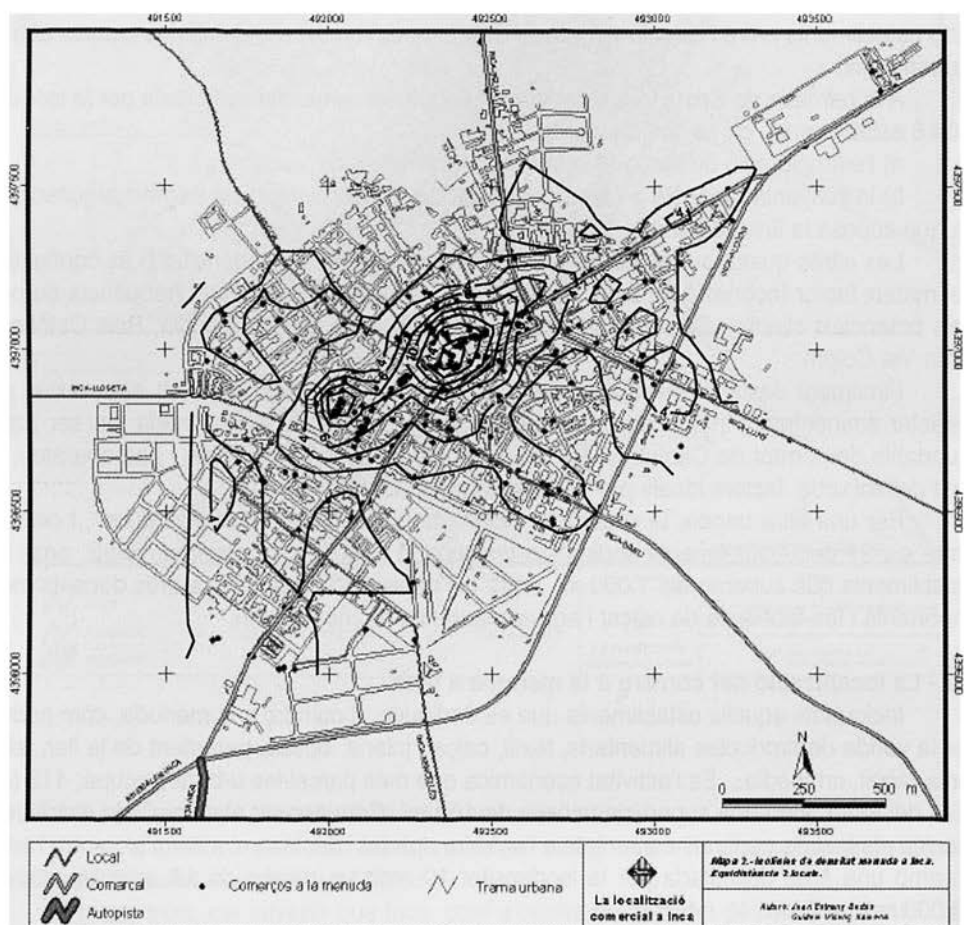
Per una altra banda, la superfície mitjana dels establiments és de 130 m², i oscil·la entre els 97 dels establiments dedicats a restauració i els 179 m² dels industrials, amb 16 establiments que superen els 1.000 m², entre els quals destaquen els centres docents més importants i les fàbriques de calçat i agroalimentàries de més renom.

3.2.- La localització del comerç a la menuda a Inca

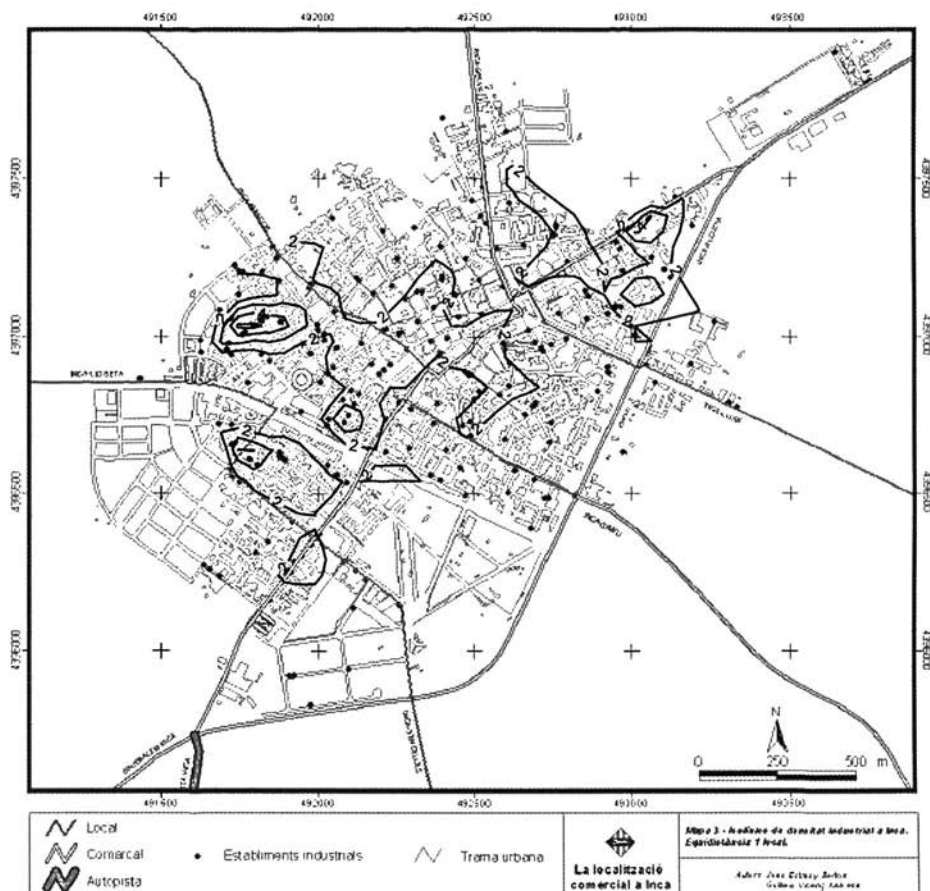
Inclou tots aquells establiments que es dediquen al comerç a la menuda, com poden ser la venda de productes alimentaris, tèxtil, calçat, joieria, òptica, parament de la llar, telefonia mòbil, ortopèdia... És l'activitat econòmica que més parcel·les urbanes ocupa, 413 (un 35% del total), amb una superfície mitjana de 100 m². Com denota el mapa 2, la distribució recalca els factors generals esmentats a l'anterior apartat i destaca el màxim al centre històric amb una àrea delimitada per la isodensitat 10 amb un màxim de 18 establiments en 10.000 m².

Gràfic 2.- Superfície mitjana dels establiments per categories. Font IAE 2000.

3.3.- La localització de la indústria a Inca

Inclou tots aquells establiments que es dediquen a la indústria, des de la sabatera fins a les arts gràfiques, passant per la construcció, fusteria, agroalimentària... És la segona activitat econòmica que més parcel·les urbanes ocupa, 279 (un 24% del total), amb una superfície mitjana de 179 m², la més elevada de totes les activitats econòmiques. Com denota el mapa 3, els factors de localització industrials són força diferents als factors generals, atès que les necessitats infraestructurals i d'accessibilitat de la indústria són sensiblement diferents a la resta d'activitats econòmiques. El tret essencial de la indústria a Inca és la dispersió de l'activitat arreu del casc urbà. Únicament cal destacar tres zones: es Blanquer, amb una isodensitat màxima de 6 establiments per 10.000 m², i Crist Rei i es Cós amb un màxim de 5. Tot i aquestes pinzellades, la localització industrial inquera mereix un tractament més profund. Així, es descriuran una sèrie de factors que expliquen el dinamisme de la localització geogràfica industrial a Inca:

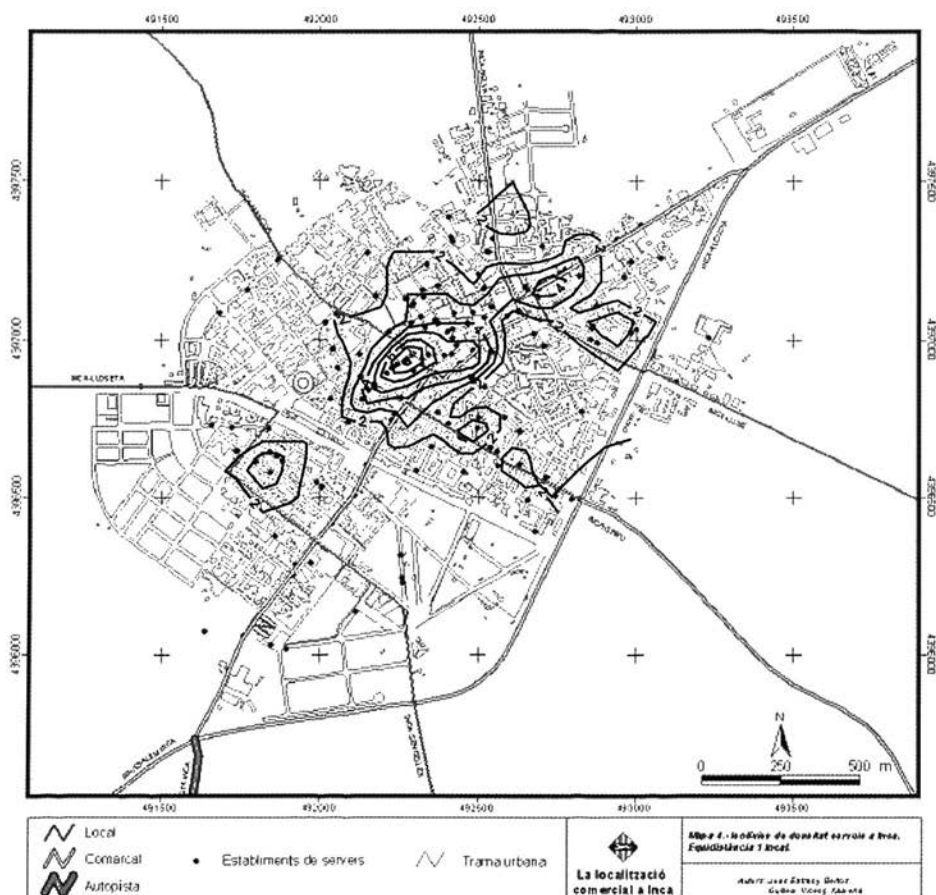
* Tradició artesana que es remunta al segle XV amb el Col·legi d'Honorables Sabaters (PIERAS, G., 1986).

* Fort desenvolupament industrial durant el darrer terç del segle XIX i primer del XX que provoca un creixement de la ciutat.

* Al 1944, la majoria de tallers industrials es localitzaven al casc antic, ressentits de la crisi econòmica patida durant la postguerra autàrquica a petits establiments artesans bàsicament (PIERAS, G., 1986).

* A partir dels anys 50 del s. XX, coincidint amb l'expansió econòmica mundial posterior a la II Guerra Mundial, la indústria es descentralitza a les zones d'eixample com són Crist Rei, es Blanquer, Son Amonda i es Cós, on hi ha més oferta de sòl urbà a baix preu, cosa que permet incrementar la superfície industrial. A més, l'accessibilitat s'incrementa gràcies a la proximitat amb les carreteres principals; l'alineació i l'amplitud dels carrers permeten una millor maniobrabilitat i les molèsties als veïnats són menors.

* Actualment, la creació de sòl industrial a la zona de Can Matzarí a principis dels 90 del s. XX i la inclusió d'Inca i comarca dins l'Objectiu 2 dels fons estructurals de la UE per a comarques en declivi industrial estan donant lloc a una nova localització de les activitats industrials i a una major especialització per mor de l'oferta variada de sòl industrial existent.

3.4.- La localització dels establiments de serveis a Inca

Inclou tots aquells establiments que es dediquen als serveis, com poden ser banca, asseguradores, agències de viatges, professionals liberals, perruqueria, fotografia, ensenyament... És la tercera activitat econòmica que més parcel·les urbanes ocupa, 198 (un 17% del total), amb una superfície mitjana de 124 m². Com denota el mapa 4, la distribució és molt semblant a la general o a la del comerç a la menuda. El sector d'influència d'aquesta activitat econòmica ve delimitat per la isodensitat 2 establiments, des de la Gran Via fins al carrer de Biniamar i des de l'estació del tren fins a les avingudes d'Alcúdia i Reis Catòlics. Dins aquest sector d'influència destaquen tres àrees:

* El centre històric, amb un màxim aquesta vegada desplaçat a l'avinguda del Bisbe Llompart amb una isodensitat que arriba als 9 establiments per 10.000 m² i amb un sector de 60.000 m² (que comprèn l'esmentada avinguda i la resta de carrers més cèntrics).

* El creuer de l'avinguda d'Alcúdia amb la carretera d'Artà i la de Lluc, amb un màxim de 5 establiments.

* La barriada des Cós, amb un màxim de 4 establiments.

* La Gran Via Colom, amb un màxim de 4 establiments d'isodensitat.

Finalment, al marge del sector d'influència principal, es configura una àrea a Crist Rei amb un màxim de 4 establiments per 10.000 m².

En resum, la concentració de les activitats de servei és acusada al centre històric, tot i que la tendència és a una lenta descentralització cap a barriades perifèriques per les deseconomies d'escala que provoca la saturació patida en el centre i pel trasllat de l'activitat econòmica als polígons industrials.

3.5.- La localització dels establiments de restauració a Inca

Inclou tots aquells establiments que es dediquen a la restauració, o sigui, restaurants, cafeteries, bars, cellers, gelateries, xocolateries... És la quarta activitat econòmica que més parcel·les urbanes ocupa, 115 (un 10% del total), amb una superfície mitjana de 97 m². Com denota el mapa 5, la distribució presenta una forta concentració al centre històric, tot i que el màxim es desplaça al creuer entre el carrer General Luque i la Gran Via Colom, amb una isodensitat de 8 establiments per 10.000 m², aprofitant el trànsit per les diferents carreteres que travessen Inca.

En definitiva, els establiments de restauració responen a dos comportaments de localització:

- * Als carrers del centre històric, a locals d'antiga tradició vinatera.
- * A les carreteres que travessen Inca, punts d'atracció de clientela.

3.6.- La localització del comerç a l'engròs a Inca

Inclou tots aquells establiments que es dediquen al comerç a l'engròs, des d'alimentació fins a ferro i materials químics passant per calçat, vehicles, materials de construcció, maquinària de tot tipus... És la cinquena activitat econòmica que més parcel·les urbanes ocupa, 100 (un 9% del total), amb una superfície mitjana de 141 m². La baixa concentració d'aquesta activitat econòmica en el nucli urbà no ha permès cartografiar les isodensitats que només assoleixen 3 establiments per 10.000 m² a tres zones: plaça Mallorca, es Blanquer i quarter General Luque.

3.7.- La localització dels establiments de reparació a Inca

Inclou tots aquells establiments que es dediquen a la reparació, des d'electrodomèstics fins a rellotges passant pel manteniment industrial, automòbils... És la sisena i darrera activitat econòmica que més parcel·les urbanes ocupa, 57 (un 5% del total), amb una superfície mitjana de 147 m². La baixa concentració d'aquesta activitat econòmica en el nucli urbà no ha permès cartografiar les isodensitats, que només assoleixen 3 establiments per 10.000 m² a dues zones: plaça des Bestiar i es Cós. La resta es troba força disseminada al llarg del nucli urbà, exceptuant el centre històric, on només es presenten 3 establiments.

4.- CONCLUSIONS

La tradició comercial i industrial històrica d'Inca s'ha reflectit amb una concentració de l'activitat econòmica bastida des del centre històric, estenent-se cap a les barriades perifèriques.

S'han examinat 1.162 establiments, agrupats en sis categories: comerç a la menuda, indústria, serveis, restauració, comerç a l'engròs i reparació.

La isodensitat de 3 locals per cada 10.000 m² marca l'àrea d'influència bàsica de l'activitat econòmica a Inca en forma de creu orientada nord-est/sud-oest, amb la màxima concentració comercial al casc antic, amb un extrem de 26 establiments comercials als voltants del carrer Major, dins una àrea de 40.000 m² que supera els 20 establiments comercials d'isodensitat.

Aquestes densitats han duit a concloure que la localització econòmica és prou especialitzada i que s'observen quatre zones econòmiques:

1. **Centre històric.** Es produeix la màxima concentració econòmica i hi destaquen les activitats de comerç a la menuda, serveis i restauració.

2. **Son Amonda i es Cós.** Presenta concentracions moderades de reparació, indústria i serveis, amb un màxim de sis establiments per 10.000 m².

3. **Crist Rei.** Suposa la segona zona pel que fa a concentració d'activitat econòmica i hi destaquen la indústria, els serveis i en menor mesura el comerç a la menuda.

4. **Es Blanquer.** Amb uns factors de localització econòmica únics a Inca ja exposats, presenta concentracions elevades d'indústria.

S'han observat els factors de localització. La tradició històrica és un factor de localització per a l'oferta comercial a la menuda. Els serveis i la restauració, destacant la banca, fan servir els avantatges d'acumulació comercial, les zones més visibles (caps de cantó) i les carreteres que travessen la ciutat. La indústria i la reparació, en canvi, aprofiten els factors de deslocalització de les altres activitats econòmiques per concentrar-se.

Pel que fa als factors de deslocalització, el centre històric és el que més en sofreix, per patir degradació urbanística, elevada competència, trasllat del centre de gravetat cap a la perifèria, dificultats d'aparcament...

La solució passa per fer feina dins l'àmbit de l'Agenda Local 21 i l'Agenda 2000, les quals han de permetre resoldre el problema del centre de gravetat, les infraestructures, i una millor i major ocupació. El centre de gravetat econòmic comarcal es trasllada amb rapidesa cap a la costa nord. Inca ha de ser el referent de la comarca, cosa que l'Agenda Local 21 - conjuntament amb la 2000- pot desenvolupar amb la creació d'unes infraestructures que connectin els fluxos socials, comercials i econòmics entre els pobles del Raiguer i Inca. La diversificació econòmica en base a la qualitat, el disseny i les noves tecnologies ha de fer possible que el Raiguer no es converteixi en una simple comarca dormitori.

BIBLIOGRAFIA

CARRERAS, C. (1994): "Els serveis al consum" a Geografia general dels Països Catalans. Vol. 5: *El turisme, el comerç i les finances*.- Enciclopèdia Catalana, sa.- Barcelona.

PIERAS, G. (1986): *Breu història d'Inca*.- Ajuntament d'Inca.- Inca.

REIG, E. / PICAZO, A. (1998): *Capitalización y crecimiento de la economía balear 1955-1996*.- Fundación BBV.- Bilbao.

SMITH, D. (1994): *Geography and Social Justice*.- University of London.- London.